

1993

Nº 5

Lokalhistorisk Arkiv & Forening

Indhold

Meddelelser fra Præstø lokalhistoriske arkiv.....	side 2
Meddelelser fra Lokalhistorisk forening.....	side 3
Garnision i Præstø.....	side 4
Antonii Bryggeri.....	side 5
Beldringe Kirke.....	side 6
Hollænderskoven.....	side 7
Nye bøger.....	side 8

Præstø lokalhistoriske Arkiv

ARSMØDET 1993

i arkivet er fastlagt til tirsdag den 23 februar kl. 19.30 på biblioteket. Denne aften, hvor alle er velkomne, fortælles der om arbejdet i arkivet, frem-læggelse af regnskab, og aftenen slutter med historisk underholdning.

KURSER

LASA har igen startet med sine gode kurser for arkiverne og de der arbejder med lokalhistorie. Første kursus med emnet: "FORMIDLING" afholdes Lørdag d. 23 januar.

Senere kurser vil blive meddelt, eller søg oplysning i arkivet.

"JULEKORT" 1993

Arkivets arbejde med fremstillingen og hånd-koloreringen af de gamle postkort er afsluttet. Det var et meget stort arbejde, mange har ydet meget for dette, og resultatet, et overskud på ca. 1000 kr til arkivets kasse, kan alle være stolte af.

Tak til alle medvirkende.

Søren L.

BESTYRELSE FOR PRÆSTØ LOKALHISTORISKE ARKIV:

Søren Laursen (formand)
Elsie Björklund (arkivled.)
Dora Bønnelykke (kasserer)
Ole Møller Madsen (valgt af
Præstø byråd)
Marie Larsen
Lilli Henningsen
Helga Thomsen
Hans Olsen

Har du stof til
bladet, modtages
dette med glæde.

Udgiver:
Lokalhistorisk
forening og arkiv
i Præstø kommune.

Redaktion:
Hans Olsen og
Søren Laursen

Kom ned i arkivet og vær med til arbejdet. Det er sjovt, spændende og meget lærerigt. Du vil helt sikkert finde det interesse-område som passer dig. Kom mandag aften eller onsdag og fredag eftermiddag.

Lokalhistorisk forening

GENERALFORSAMLING 1993

Lokalhistorisk forening afholder ordinær generalforsamling tirsdag d. 26 januar 1993 kl. 19.30 på Abildhøjskolen.

Dagsorden i følge edtægter.

På valg til bestyrelsen er: Niels Chr. Petersen, Ole Hansen og Søren Laursen.

Efter generalforsamlingen viser Ole Hansen sine spændende film om "Pottemageriet på Rødeled".

EFTERÅRSTUR TIL FRILANDS-MUSEET.

Bevaringsforeningen og Lokalhistorisk forening arrangerede i fællesskab en tur til frilandsmuseet i september. Godt 20 personer mødte frem, til en lærerig og hyggelig tur (med bus), hvor en god guide belærte os om bygninger (også de fra vort område) og gamle skikke. Turen fælles med bevaringsforeningen var en god ide, blot burde vi være flere deltagere.

Skal vi fremover arrangere lignende (det mener deltagerne), og skal økonomien hænge sammen ved sådanne arrangementer, så mød op.

Søren Laursen.

BESTYRELSE FOR PRÆSTØ LOKALHISTORISK FORENING:

Elsie Björklund (formand)
Søren Laursen (kasserer)
Ole Hansen (sekretær)
Niels Chr. Petersen
Hans Olsen (foreningens repræsentant i arkivets styrelse).

Kender du nogen der er lokalhistorisk interesseret og som ikke er medlem af foreningen? Fortæl dem om hvad der sker i foreningen. Inviter dem med til næste møde. Skaf flere medlemmer.

Vidste du at Præstø har haft garnision ?

Den 16. januar 1661 oprettedes "Den kongelige Livgarde til Hest", som fik garnision i Præstø. Den deltog i den skånske krig og var i 1676 med i slaget ved Lund og i 1677 i slaget ved Helsingborg.

Efter freden kom den ikke tilbage til Præstø, men blev forlagt til Møn. Derimod havde Præstø i 1679 en afdeling af 2. Sjællandske nationale Rytterregiment. Ved krigens år udbrud år 1700 var regimentet i sønderjylland, og efter den påfølgende fred blev det lejet af Holland til at kæmpe mod Frankrig. Det kom hjem i 1714, men da havde Præstø en anden garnision, og regimentet blev opløst. I Bårse herreds tingbog hedder det under en vidneførsel: "Forleden vinter da soldaterne logerede i Præstø." I 1689 var garden til fods der, ligeledes i 1698 og i 1700, da der ifølge kirkebogen jordedes en musketer af fodgarden, i Kaptajn Dankwards kompagni. Under den tidligere rytter garnision var der ikke opført de senere såbekendte barakker og stalde, for af forhandlingerne fremgår det, at rytternes heste i 1682 var opstaldede rundt omkring

hos byens borgere. Stalde blev først opført i 1718 da der ved kgl. resolution gaves den militære bygmester, Kaptajn Heuser ordre til at nedrive de kgl. ladegårde, Beldringe og Lekkende samt Oremandsgård og anvende materiellet til staldenes opførelse. I de sidste 53 år fra 1732 til 1785 havde 5. Eskadron af det 2. sjællandske regiment haft stadigt kvarter i byen og livet op i gaderne med deres smukke uniformer, der bestod af rød kjole, mørkeblå krave, rabatter og opslag, gule kanter, hvide knapper, gul vest, chacot med gul plade og patrontaske med sølvrem.

Senere har der kun enkelte gange været militær i Præstø, således var der i 1808 delinger af 1. og 3. jyske infanteri regiment.

Militæret opførte sig som herrer i byen, hvor de med dragne kårder med hus og slag, ja enddog med skud ryddede byens torv og gader.

* * *

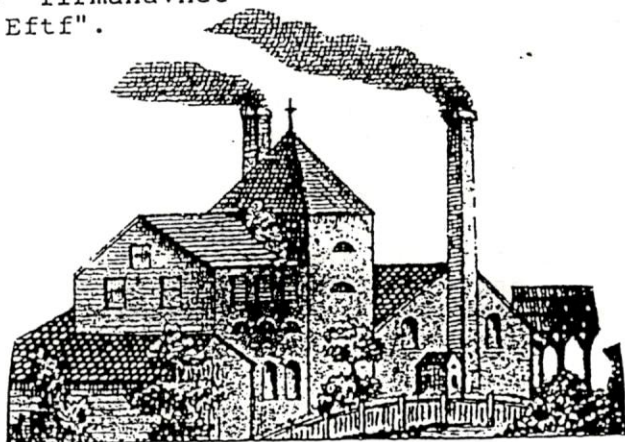
Ved en vurdering i 1761 udgjorde barakkerne 2 bygninger på hver 55 fag, den ene med kviste og to officershuse på 9 fag og 11,5 fag med fire kviste. Vurdering ialt 4960 RDL. Barakkerne var beliggende på Klosterbakken og blev overtaget af byen efter ophør af garnision.

Uddrag fra bogen:
"Antonii Bryggeri, Præstø"
af Poul Sørensen.
50 sider.

Antonii Bryggeri var en del af en større virksomhed, som omfattede købmands-handel, isenkram, korn, foderstoffer, kul, gødning m.m.

Forretningen kan føres tilbage til det 17. århundrede, da borgmester Lauritz Nielsen var dens indehaver. Fra omkring 1820 blev forretningen overdraget af agent H.C.Grønvold (f. 1788), og efter hans død i 1852 overgik forretningen til hans søn, konsul H.P.L.Grønvold (d. 1884). Men allerede omkring 1862 afstod han firmaet til sin broder, Rasmus Grønvold (f. 1816). Efter hans død i 1871 blev firmaet overtaget af den senere etatsråd, konsul og købmand Hans Vandal Tolderlund (f. 1836 d. 1928) under firmanavnet R.Grønvold's Eftf".

I 1874 blev forretningen udvidet med et savskæreri - på grunden havde der fra 1761 ligget en stubvejr-mølle, som i 1873 blev nedrevet. På den plads opførte man en tømmerplads og et savskæreri, og i 1879 opførte man bryggeriet, der fik navnet "Antonii bryggeri". Navnet er opkaldt efter Antoniiter-klosteret, der blev anlagt i 1470 og nedlagt i 1536. Initiativet til anlæggelsen af bryggeriet kom fra cand. polyt. Emil Leth, (f. 1849 d. 1910), som havde sin viden og kundskab med hensyn til fremstilling af bayersk øl, idet han i tiden fra 1. december 1876 til 31. marts 1879 havde været inspektør på Gamle Carlsberg i København. Antonii Bryggeri blev fra starten anlagt som et bayersk- og hvidtøls-bryggeri.

"Fra et gammelt nummer af PRÆSTØ-POSTEN har vi fundet denne artikel:"

Beldringe kirkes placering afgjordes af en oksekærre.

Beldringe kirke ligger ejendommeligt i landskabet, synes vel de fleste. Kirkens placering er usædvanligt smuk, men utraditionel i forhold til så at sige alle andre landsbykirker.

Almindeligvis blev de gamle landsbykirker placeret højt beliggende i landskabet, mens Beldringe kirke er lagt i en lavning. Mange gisninger er fremsat i den anledning, bl.a. at Beldringe hovedgård måske engang har været placeret længere østpå, og at det skulle være en forklaring på kirkens plads.

At kirken har tilhørsforhold til godset er ubestrideligt; den er i øvrigt fortsat i Raben Lenentzaus besiddelse, efterhånden som en af de få landsbykirker (sammen med Udby), som er i privat eje. Kirkens udsmykning bærer tydeligt præg af adeligt ejerskab. Dens udsmykning er kostbar og meget smuk. I halvfemserne blev kirken restaureret og ført tilbage til sin oprindelige skikkelse - den udprægede renaissancestil.

Om kirkens oprindelse fortæller iøvrigt sagnet, at kirken oprindeligt skulle være opført på kirkebakken ved Gishale.

Håndværkerne havde imidlertid store vanskeligheder, idet troldfolket hver nat rev det nyopførte ned på ny.

Man rådspurgte derfor de lærde, der gav det råd, at man skulle spænde fire okser for en stenlæsse kærre og lade dem gå en nat, hvorhen de ville. Det gjorde man, og da morgenen gryede, var okserne søgt ned i engen (meget naturligt), og det afgjorde kirkens placering.

* * *

"Fra et gammelt nummer af PRÆSTØ-POSTEN har vi fundet denne artikel."

Hollandske mejersker gav skoven sit navn.

Herregården "NYSØ"s første mejeri var beliggende på Præstø Overdrev, hvor også Bøttemagerhuset, murermeisterhuset og Ole Hansens hus var beliggende.

- Det kom sig, da vi erhvervede juletræet hos fru skovfoged Hansen, Hollænderskoven, at talen faldt på, hvorfor skoven egentlig havde fået dette navn. Hvor mange gange har vi dog vandret i denne smukke skovstrækning, der indrammer Præstø Fjord mod vest fra Nysø til hjørnet ved Præstø Overdrev.

Vi gisnede os frem til årsagerne, men fandt den egentlige begrundelse i "Præstø's historie" skrevet af N.V.Nielsen, der gennem meget lang årrække har studeret byen og herregården Nysø's historie.

Disse to ting hørte sammen - og gør det til en vis grad endnu. Borgmesteren i Præstø, den navnkundige Lauritz Nielsen som var byen eg god - men vist nok også dyr - borgmester, fik mange beviser for kronens velvilje; det gjaldt, da han i 1650 fik overladt

Klosternakken mod at svare den skat man hidtil havde svaret. Borgmesteren havde overfor kronen gjort gældende, at han ved fornuftigt byggeri ville kunne gøre dette område mere rentabelt for byen; men det er en anden historie.

Nogle år senere erhvervede han området ved siden af fjorden; et morads, hvor der hidtil havde været græsning for "quæg". Her opførte han omkring 1670 det prægtige NYSØ slot, og begyndte derpå at samle det store gods.

En del af godsets bygninger blev dog lagt langt væk fra hovedgården, på de områder, der hørte ind under parcellen, nemlig Præstø Overdrev.

Laurits Nielsen var en foregangsmand også inden for det landbrugsfaglige; derfor indkaldte han mejersker og mejerister fra Holland, der dengang som nu var foregangsland på dette område. Mejerskerne blev installeret i bygninger på Præstø Overdrev; og gennem skoven fra Nysø til mejeriet blev mælken fragtet.

Det skyldes disse mejerskers tilstedeværelse på egnen, at den smukke lystskov, som Præstø-borgerne glæder sig ved spadsereture i, har fået det ejendommelige navn: "Hollænderskoven".

Der hersker en vis usikkerhed om, hvor mejeri-

overdrevet, men i gamle bøger om Nysø fortælles der at hollenderiet, pottemagerhuset, mureresterhuset og Ole Hansens hus var beliggende på Overdrevet, hvilket viser, at bebyggelsen omkring Nysø slot dengang var af mere administrativ karakter.

- på vej hjem med juletræet passerer vi resterne af fortidens "køleskab", den gamle, nu forfaldne iskælder, som ligger i Hollænderskoven, og hvor slottets lettere fordærvelige varerdengang

blev opbevaret. - Det blæser koldt fra fjorden, og i skumringen ligger Nysø gemt bag de nøgne trækroner - et levende "julekort".

* * *

ps.

Har du kendskab til hvor de omtalte bygninger var beliggende, eller har du suppleringer til ovenstående, vil vi gerne høre om dette i arkivet.

Nye Bøger:

"Antonii Bryggeri, Præstø"
af Poul Sørensen.

Skildring af et særprægt afsnit i dansk bryggerihistorie fra det lille bryggeri i Præstø.

50 sider. (kan evt. bestilles gennem arkivet)

- - - * - - -

"GÆLD, KAPITAL, RENTE"

Præstøborgernes låneaktivitet 1695-1801
af Poul Steen.

I 1700-tallet blev købstaden Præstø hjemsøgt af brande, og store dele af byen måtte flere gange genopbygges. Men hvor kom pengene fra? Hvordan skaffede man pengene i 1700-tallets danske købstæder? Hvor lånte borgerne i Præstø deres penge?

Undersøgelsen der er foretaget i årene 1978-81 er anvendt i en specialafhandling til Københavns Universitet. Undersøgelsen blev gennemført med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd.

190 sider ISBN 87-88510-03-4